

Elrajzolt mosoly

A Mohács előtti líráról, Tinódi *Cronicájának* kompozíciójáról és a „históriás ének” műfajáról

SZIGETI MOLNÁR Dávid

SZTE BTK Magyar Irodalmi Tanszék, adjunktus

ORCID: 0000-0002-2398-4984

The distorted smile. On late medieval Hungarian poetry, the composition of TINÓDI Sebestyén's *Cronica* and the genre of the historical song

Abstract | The paper discusses the genre of historical song and the first Hungarian collection of poetry, the main work of TINÓDI Sebestyén, *Cronica* (Kolozsvár/Cluj, 1554), and makes the following claims. 1. The opening parts of one of the dedications of the *Cronica* and TINÓDI's letter of nobility are the same. 2. TINÓDI described the events of his time not until 1552, but until 1553. 3. The first of the two parts of the *Cronica* does not follow chronological order, because TINÓDI also took aspects of space into account for the relative unity of the plot. 4. In the second part of *Cronica*, the two works *A hadnagyoknak tanúság* and *Sokféle részögösről* separate not thematic blocks but countries from each other, namely Israel, the Turkish Empire, and Hungary. 5. In the case of historical songs, it should always be kept in mind that in the period it was customary to distinguish between biblical and nonbiblical stories, as seen by the frequent use of the term “external history” (*historia externa*) in sermons. 6. Based on the records of the RPHA, it seems that for several authors of the time it was a “taboo” to quote from a real biblical book, so we should also recognise the difference between a biblical story that is based on the *Holy Scriptures* and one that is “only” based on an apocrypha.

Keywords | TINÓDI Sebestyén, *Cronica*, composition, historical song, late medieval Hungarian poetry

Évfordulókban bővelkedő az idei esztendő. Szenci Molnár Albert lett a befutó, de ott van még Heltai Gáspár, és hogy mást ne említsek, Tinódi Sebestyén is. 470 éves ugyanis a *Cronica*, amelyet 1554-ben adtak ki Kolozsváron, s mégiscsak ez az első magyar nyelvű (és egyúttal egyébként világi) verseskönyvünk. Elsőszülető tehát, és olyanira hajlamosak vagyunk így bánni vele, mintha a semmiből teremtett volna elénk, noha a *Mohács előtti magyar nyelvű líra néhány fordulatát, jellemző szókapcsolatát Echóként visszhangozza*. Erre már maga Szilády Áron is felfigyelt, aki, miután Tinódi énekeit¹ a lehető legtúzetesebben összehasonlítgatta a *Szabács viadalával*, elképedt azon, hogy a históriászerző mily „áldozattal is ragaszkodott” a hagyományhoz. De mindezzel persze nem azt akarta állítani, hogy Tinódi esténként a *Szabács viadalának* kéziratát bújta, hanem azt, hogy – és ezt muszáj szó szerint idéznem – „ha kevésbbé ruganyos lépkekkel is – azon az ösvényen” igyekezett haladni, amelyet ugyanaz a nyelv nőtt be, mint a *Szabács viadalát*.² Szerintem ez nagyon lelkesítő. Nagyon lelkesítő annak ellenére is, hogy az ellenkezője teljesen illogikus. Azt is érzékelem viszont, hogy Szilády megállapítása másokat korántsem mozgat meg úgy, mint engem, egyébként aligha csak arra hívnák fel minduntalan a figyelmet, hogy miben és mennyiben előlegzi meg Tinódi a későbbi tradíciót.³ Tradíció itt természetesen főként Balassi Bálintot kell érteni. Gerézdi Rabán például nem is említette Tinódit a *Soproni virágének* kapcsán, s ez azóta sem vált szokássá, pedig *Az vég Temesvárbán Losonczi Istvánnak haláláról* e töredék teljesen más értelmezési lehetőségét villantja meg, mint Balassinak az évtizedekkel későbbi *Eregy édes győrömjé*.⁴ Csitít Tinódi a *Körmöcbányai tánczó „tombj”* szavának értelmezésében is, ugyanis a „tombol” és a „szökik” ige, valamint a „tombolás” és a „felszökés” főnév nála négyszer is egymás mellett fordul elő.⁵ Legalább ennyire izgalmasak azonban „pastiche”-ai is, Tinódi egyes strófáinak stílusa ugyanis támo(ly)gatni látszik Gerézdi azon állítását, miszerint Apáti Ferenc *Cantilenája* korántsem „darvadozott” oly társtalanul „Mohács előtti anyanyelvű költészetünk szegényes galériájában”,⁶ mint azt – mondjuk így – az ürességtől kongó vágáns regiszterre pillantva hinnénk.

1 A história és az ének szót – minthogy esetemben nincs relevanciája – csupán a szóismétlések elkerülése végett használom szinonimaként, de tisztában vagyok vele, hogy ezek korántsem ekvivalensek egymásnak. PAP Balázs, *Históriák és énekek* (Pécs: Pro Pannonia Kiadói Alapítvány, 2014), 51–58.

2 TINÓDI Sebestyén, *Összes művei 1540–1555: XVI. századbeli magyar költők művei 2*, szerk. SZILÁDY Áron, Régi magyar költők tára 3 (Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1881), XXXVII, a továbbiakban: RMKT 3.

3 MÉSZÖLY Gedeon, *Tinódi Sebestyén* (Nagykőrös: Ottinger Kálmánné, 1906), 117.

4 GERÉZDI Rabán, *A magyar világi líra kezdetei*, Irodalomtörténeti könyvtár 7 (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1962), 297–298.

5 Szentmártoni Szabó Géza szerint a „tombj” nem az ‘ugrál’, ‘szökdel’, ‘vigad’, ‘mulat’ jelentésű tombol, „hanem a top, azaz a ‘lép, lépked’ jelentésű ige nazálisan ejtett, tempj változata”. Kérdés azonban, hogy Johann Kreusl kétnyelvűként vajon csakugyan úgy jegyezte-e le a vers szavait, hogy azt abszolút hiteles adatnak szabad tekintenünk. SZENTMÁRTONI SZABÓ Géza, „A »Zsupra aggnó!« olvasata”, in *Magyar művelődéstörténeti lexikon LX. (minden kor): A főszerkesztő, Kőszeghy Péter hatvanadik születésnapjára*, szerk. BARTÓK István, Csörsz Rumen István, JANKOVICS József és SZENTMÁRTONI SZABÓ Géza, 295–298 (Budapest: Reciti, 2011), 297.

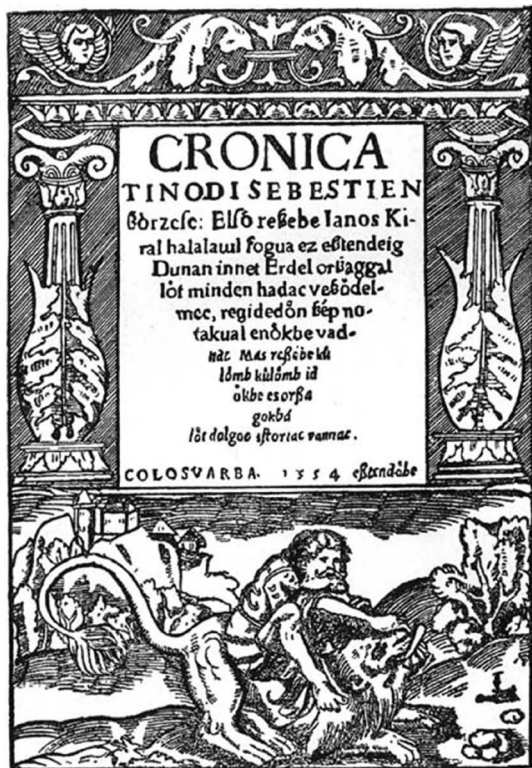
6 GERÉZDI, *A magyar világi líra...*, 265. ECKHAR[D]T Sándor, „Apáti Ferenc feddő éneke és a *Csinom Palkó*”, *Irodalomtörténet* 1, 3. sz. (1912): 107–108.

Tinódi fordulatai ⁷	Mohács előtti lírai emlékeink fordulatai ⁸
<p>Vigasság nem kell már semmi dolgában, Ő béöltözék az fekete gyászban, Szép gyermekivel holtig nagy siramba, Jó hív szolgálai azon színű gyászban. <i>(Az vég Temesvárbán..., 529–532)</i></p>	<p>Virág, tudjad, tőled el kell mennem, És te éretted kell gyászba öltözmem. <i>(Soproni virágének)</i></p>
<p>Kifutamék Dobó István vártára, Sok vitéznek szörnyű halálát látá, Tiszesség vesztében hív mindent vártára, Félelmes szívöket bottal ráhajtja. <i>(Eger vár viadaljáról..., 1015–1018)</i></p>	<p>Félelmes szüőnek engem alejtátok, régí jó barátim nekem kik valátok gyakorta szép szóval hozzám járolátok, engem megcsalátok! <i>(Apáti Ferenc Cantilenája)</i></p>
<p>Az asszonyok, szép leányok nagy gyengén élnek, Az asztalnál ők sem esznek, nagy fittyel élnek, Maga még reggel szép sólt kappant ők elnyeltének.</p> <p>Ezöst kannácskát az pincébe eligazítanak, Regtől fogva kit éfélig meg sem szárazznak, Két rossz tálat ők zörgetnek, szöknek, tombolnak. <i>(Sokféle részögösről, 133–138)</i></p>	<p>Supra agnő, szökk fel kabla, Haza jött firjed, tombj Kató, A te szíp palástodban, Gombos sarudban, Haja, haja virágom. <i>(Körmöcbányai tánczó)</i></p>
<p>Példa a hasonló stílusra: Nagy sok csuda vagyon, urak, tirajtatok, Enne sok ínségben meg nem tanulhattok, Mire közöttetök ti egymást rágjátok, Vitézlő urakat veszni akarjátok? <i>(Verbőczi Imrehnek..., 9–12)</i></p>	

A *Cronicának* azonban nemcsak nyelvezete, hanem szerkezete is tartogat még kisebb-nagyobb meglepetéseket, s mivel ennek kapcsán már olyan kijelentések tehetők, amelyek ellenőrizhetők is, dolgozatom inkább e gyűjtemény kompozíciójáról fog szólni. Részemről természetesen ez is igencsak merész vállalkozás, hisz a témában legutóbb – jelentős felfedezéseket téve – nem kisebb filosz, mint maga Vadai István nyilvánult meg, aki rávilágított arra is, hogy Tinódi a szerkezetet olyan „nagyfokú tudatossággal” alakította ki, ami „már önmagában kiemelkedő alkotássá teszi az 1554-ben [...] megje-

7 Tinódi műveit innen idézem: TINÓDI Sebestyén, *Krónika*, szerk. SUGÁR István és SZAKÁLY Ferenc, tan. SZAKÁLY Ferenc, Bibliotheca historica (Budapest: Európa Könyvkiadó, 1984).

8 Új, rokonszenves értelmezése: UTASI Csilla, „A Körmöcbányai tánczó kulturális kontextusa”, *Hungarológiai Közlemények* 22, 4. sz. (2021): 1–13. A Mohács előtti lírai emlékeket, még ha nem is mindig fogadom el az olvasatot, innen idézem: TÓTH Tünde, szerk., tan., *A magyar középkor költészete* (Budapest: Gépek-könyv, 2000), <https://magyar-irodalom.elte.hu/gepek/kkor/>.

1. ábra. A *Cronica* 1554-es kolozsvári kiadásának híres címlapja¹¹

nyeket időrendben mondják el, a Tinódi által adott cím már önmagában is azt sejteti, hogy az ő *Cronicája* is *kronologikus* elrendezésű lesz.

Üdvösnek látszó gondolatot sugalmaz tehát a cím, amelyet lejjebb majd értelmezni is fogok emiatt, előtte azonban a címet szegélyező díszes címlapkeretről és főként ennek előteréről ejtenék néhány szót, ahol is – a *Bírák könyve* nagy jelenetét (Bír 14,5–6) illusztrálendő – az ószövetségi Sámson épp pusztá kézzel készül kettészakítani a maga alá gyűrt oroszlánt. Mindezt nem lehet nem áhítattal fogadni és csodálattal nézni, rég-

lent verseskönyvet”.⁹ Nem árulok zsákbamacskát: bár e kötet sebtében készült, s ezért bizonyos dolgok biztosan el vannak kapkodva benne, nagyon hasonló az én tézisem is, viszont teljesen új és egyúttal újdonságokkal is kecsegtető szempontokat szeretnék érvényesíteni, remélve, hogy e Vadai számára oly kedves figura körül valamelyest sikerül majd felkavarnom az állóvizet. De kezdjük az elején!

A *Cronica* vagy „köznevesítve” krónika görög eredetű szó, s végeredményben a csakugyan „álnokszívű” titán nevével azonos k(h)ronosz kifejezésből származik, jelentése: idő- vagy múltbeli dolgok. Maga a cím tehát műfajjelölő, s ez a középkori historiográfiához, például Thuróczy Jánosnak ahhoz a *Chronica Hungarorum*ához kapcsolja a gyűjteményt, amelyből Tinódi maga is „fordított”.¹⁰ Mint-hogy pedig az ilyen középkori krónikák legjellemzőbb – egyébként „nesze semmi fogd meg jól” – műfaji sajátossága, hogy az esemé-

⁹ VADAI István, „Kolozsvárott kötetet komponálni”, in *Tinódi Sebestyén és a régi magyar verses epika: A 2006. évi budapesti és kolozsvári Tinódi-konferenciák előadásai*, szerk. Csörsz Rumen István, 79–85 (Kolozsvár: Kriterion Könyvkiadó, 2008), 79.

¹⁰ RMKT 3, VI.

¹¹ A kép forrása: Wikipédia, https://hu.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:Tin%C3%B3di_Cronica_1554.jpg.

2. ábra. A *Cronica* csonka példányának címlaprészlete¹²

óta köztudomású ugyanis, hogy a keretdísz előképe nem akárki, hanem kora egyik legjelentősebb festőművésze, „id. Lucas Cranach közreműködésével készült”.¹³

Megismétlem tehát: a keret eredetijét nem a *Cronicához* készítették, a kolozsvári kiadvány metszete ugyanis csak egy úgynevezett tükrömásolat,¹⁴ de természetesen ebből egyáltalán nem következik, hogy a kép-szöveg viszonyban ne lenne relevanciája. Nagyon is van, és talán a sors keze, hogy épp a *Judit asszon históriájának* két sorát tükrözi vissza, hiszen ez Tinódi legrégebb ma is ismert históriája, amelyet úgy követ az életmű többi darabja, mint a címlapot a mű főrésze:

Csuda erőssége az Sámsonnak volt,
Ki erős oroszlánt elszagatott volt,¹⁵

Sámson itt – a kontextus alapján – az Istentől nyert kegyelem „megtestesülése”, azé a kegyelemé, amely iránt Tinódi mindvégig oly „törhetetlen bizalommal” volt *Cronicájában*,¹⁶

12 TINÓDI Sebestyén, *Cronica* (Kolozsvár: [Hoffgreff], 1554), RMNy 109. Lelőhelye: Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ, RM I 4r 4 (RMÍr. Qu. 4.), https://library.hungaricana.hu/hu/view/RMK_I_0033-RM_I_4r_0004/. Köszönöm a felhasználási engedélyt Babus Antalnak, a MTAK Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye osztályvezetőjének.

13 SOLTÉSZ Zoltánné, *A magyarországi könyvdíszítés a XVI. században* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1961), 57; Johannes JAHN, *Lucas Cranach als Graphiker* (Leipzig: E. A. Seemann Verlag, 1955), 66, Tafel 108 b. Vö. Johann SPANGENBERG, *Von den worten Christi [...]* (Wittenberg: Georg Rhau, 1541), Aj, <https://digital.staatsbibliothek-berlin.de/werkansicht/?PPN=PPN743978862>. Az előzményéül szolgáló festményt lásd: Klassik Stiftung Weimar, <https://www.klassik-stiftung.de/digital/fotothek/digitalisat/80-2014-0581/>.

14 SOLTÉSZNÉ, *A magyarországi könyvdíszítés...*, 57.

15 TINÓDI, *Krónika*, 397, 169–170. sor.

16 ACSÁDY Ignác, „Tinódi Sebestyén”, *Budapesti Szemle* 97, 265–266. sz. (1899): 1–24, 181–213, 15.

hogy az már a későbbi református prédikátorok „nyögéseire” emlékeztet. De Sámson egyúttal a magyarok metaforája is – a nekik rontó török oroszlánnal szemben, amit talán annak ellenére is demonstrálnak a *Cronica* egyik csonka példányából hiányzó címlap eddig figyelmen kívül hagyott „reprodukciójának” aktualizáló félreértései, hogy a szabad kézzel rajzolt tasmásolat csakugyan „primitív”,¹⁷ és a kiadáshoz képest évszázadokkal később keletkezett. Ezen ugyanis Sámson megborotválkozva és sugárbajusszal ábrázolták, a meseterjegyet pedig (egy áthúzott nagy L betűt) sírkeresztté transzformálták, amely ha nem is a nemzeti sorstragédiát jelképezi, de nyomott hangulatot teremt. Helyesebben: teremtene – ha a kép nem lenne ennyire groteszk.

Ebbe az aktualizált keretbe odamásolták a gyűjteménynek azt a beosztását is, amely a *Cronica* eredeti címlapján olvasható. Ezt az utóbbiról idézem:

Első részébe János királ halálátúl fogva ez esztendeig Dunán innet Erdélszággal lött minden hadak, vesződelmek, revidedön, szép nótákvál énökbe vadnak. Más részébe külömb-külobm időkbe és országokba lött dolgok, istóriák vannak.¹⁸

Dézi Lajos szerint „[a] tartalomnak ez a megjelölése nem elég világos”,¹⁹ amit Bóta László tudatosan félreértelmezve később azzal indokolt, hogy míg a *Cronica* első részében olyan énekek is vannak, amelyek az idézett tartalommegjelöléssel ellentétben – legalábbis részben – a Dunántúlon játszódnak, addig a második rész egyes történetit akár anélkül is az elsőbe sorolhatnánk, hogy ezzel bármiféle ellentmondásba keverednénk.²⁰ Bóta eme elaszticitás miatt még azt sem habozott kétségbe vonni, hogy ez a pongyola fogalmazás csakugyan Tinóditól származik,²¹ noha a Ferdinánd királynak szóló ajánlás szerintem nagyon is igazolni látszik a felosztás hitelességét:

A <i>Cronica</i> címlapja	A <i>Cronica</i> ajánlása
Első részébe <u>János királ</u> halálátúl fogva ez esztendeig Dunán innet Erdélszággal lött minden hadak, vesződelmek , revidedön, szép nótákvál énökbe vadnak. Más részébe külömb-külobm időkbe és országokba lött dolgok, istóriák vannak. ²²	Azért ez fél országban az Dunán napkelet felől Magyarországba történt csudákat, hadakat, vesződelmököt , nyereségöket es valami részébe beirtam ²³

17 BÓTA László, Kísérőtanulmány, in TINÓDI Sebestyén, *Cronica, Kolozsvár 1554*, szerk. VARJAS Béla, facsimile kiadás, 7–27, Bibliotheca Hungarica antiqua 2 (Budapest: Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézete, 1959), 26.

18 TINÓDI, *Krónika*, 86–87.

19 DÉZSI Lajos, *Tinódi Sebestyén 1505?–1556*, Magyar történeti életrajzok (Budapest: Magyar Történelmi Társulat, 1912), 121.

20 BÓTA, Kísérőtanulmány, 11–12.

21 Uo., 12.

22 TINÓDI, *Krónika*, 86–87.

23 Uo., 91.

Ha azonban párhuzamba állítjuk e két részletet (és úgy általában a címlapot az ajánlásal), nemcsak egyező vonásaik válnak megállapíthatóvá, hanem mélyreható eltérés is mutatkozik köztük, a dedikációban tudniillik az Erdély szó és annak származékai, valamint János király neve sehol sem fordul elő. Tinódi tehát mintha saját és kolozsvári kiadója jól felfogott érdekében átlagos olvasóinak erdélyiként, Ferdinándnak viszont magyarországiaként adná el(ő) ugyanazokat az eseményeket, nagyon is számolva azzal, hogy a vásárlókra a biblia pauperumokat idéző címlap, a magyarul nem tudó Ferdinándra pedig a neki szóló dedikáció fog majd a leggyorsabb és egyben maradandó hatást gyakorolni. Az ügy azonban komplikáltabb, s így izgalmasabb is. *Az ajánlásnak és Tinódi nemeslevelének az eleje ugyanis megegyezik, amit, úgy tudom, eddig még nem regisztráltak:*²⁴

A Cronica ajánlása (1554)	Tinódi nemeslevele (1553)
<p>FELSÉGÖS és kegyelmes uram! Nyilván vagy az Atyaúristennek hatalmassága és jó volta, hogy az halandó embööröket életikre nem az ű érdemökből, hanem az ű irgalmas-ságos jóvoltából külömb-külömb ajándokival szerette és meglátogatta. Engömet es az ű kegyelmességéből közzülök ki nem hagyott, semmissé nem tött, kiért adok nagy hálát úfelségének, hogy engömet sok javával szeretött, az többi köszt oly malasztal, tudománnyal szeretött, hogy külemb-külob fejedelmeknek, császároknak, királyoknak, hercegöknök hadokat, viadaljokat ritmus szerént magyar nyelvön önökbe szép nótákvál önökleni tudom szörzeni.²⁵</p>	<p>És miként a jóságos Isten különfélekepen szokta adományait szétosztani a halandók közt, úgy hogy némelyek a tanácsban, mások a fegyverforgatásban, sokan míves munkák elmés szerkesztésében, némelyek az elme derékségében, vagy a beszédben, vagy jelesen elvégzett s örök emlékezetül fenmaradó dolgokban tűnnek ki: hogy így az adományok különfélekep szétosztása által az emberi társaság jobban és szebben megtartassék: Neked pedig, Sebestyén, megengedte a természet teremtője Isten, hogy az éneklés mesterségében s historiáknak magyar nyelven ritmusokba való ékes foglalásával múld felül a többi korod- és állapotodbeli embereket...²⁶</p>

Márpedig ez csak kétféleképp lehetséges. Az egyik lehetőség, hogy a nemeslevél hatott Tinódira, a másik pedig épp ennek fordítottja. Utóbbi esetben viszont a Cronica 1554-ben kelt dedikációjának értelemszerűen valamilyen formában már 1553-ban is léteznie kellett, s ismerjük be, létszerűtlennek is tűnik, hogy egri históriáját Tinódi ajánlás nélkül juttatta volna el Ferdinánd királynak. Zsámboky Jánostól tudjuk is, hogy ezen

24 Király Péter is majdnem észrevette ezt: „Tinódi 1553-ban Bécsben kiállított nemeslevelében is arról olvashatunk, hogy ő az éneklésben (»arte canendi«) és a históriáknak ékes magyar nyelvű ritmusokba – tehát versekbe – foglalásában jeleskedett. Ezzel szembetűnően összecseng az egy évvel később megjelent Cronica ajánlásának az a részlete, amelyben öntudatosan azt közölte magáról: »hadokat, viadaljokat ritmus szerént magyar nyelvön önökbe szép nótákvál önökleni tudom szörzeni.«” KIRÁLY Péter, „»Szép nótákvál önökleni tudom szörzeni«: Tinódi, a tudatos zenész”, in Csörsz, *Tinódi Sebestyén...*, 163–177, 168.

25 TINÓDI, *Krónika*, 91.

26 DÉZSI, *Tinódi Sebestyén*, 101–102.

énekét 1553-ban csakugyan Ferdinándnak dedikálta, s ezt az ajánlást hasznosíthatta újra egy évvel később a médiumváltáskor krónikásunk:²⁷

Historiam hanc Ferdinando Regi et aliis cum Sebastianus Thinodij Ungaricis descriptam
rythmis exhibuisset eamque Rex *commendari* vidisset²⁸

Állításomat valamelyest az is támogatja, hogy költői tehetségért nagyon ritkán emeltek valakit nemesi rangra (nálunk Tinódi az első ilyen, a következő pedig 270 évvel később Kis János),²⁹ így valószínűbb, hogy formulák szűkében inkább a nemeslevél kiállítója támaszkodott Tinódira, mintsem fordítva. Mindezt figyelembe véve és Tinódi munkamódszerét ismerve egyáltalán nem zárhatjuk ki a lehetőséget, hogy az elveszett kézirat és a nyomtatott dedikáció között kevés különbség van, s ebből a szempontból figyelemre méltó az is, hogy a nyomtatott változatban Tinódi a *Cronica* második könyvére nem is utal, amivel egyébként csak még tovább öregbíti az első jelentőségét.

Mindenesetre kötete ettől még két részből áll, s első könyvéről Bóta nyomán általában ugyancsak két megállapítást szoktak tenni. Az egyik, hogy „[k]rónika a szó legszorosabb értelmében, amely [...] szoros kronológiában adja a kiemelkedőbb nagy eseményeket”,³⁰ a másik pedig, hogy „[a]z egyetlen vers, mely ebben a kronologikus rendben nem a maga helyén szerepel, a *Terek János vitézsége*.”³¹ Alább a *Cronica* első részének tartalma látható:

- [I.] Erdéli história
- [II.] Szegedi veszedelem
- [III.] Az vég Temesvárbán Losonczy Istvánnak haláláról
- [IV.] Budai Ali basa históriája
- [V.] Ördög Mátyás vesződelme
- [VI.] Eger vár viadaljáról való ének
- [VII.] Egri históriának summája
- [VIII.] Enyingi Terek János vitézsége. 1553.

Mindez azonban csak akkor felel meg valamelyest a valóságnak, ha a *Budai Ali basa históriáját* és az *Ördög Mátyás vesződelmét* Szilády Áronhoz, Acsády Ignáchoz és Dézsi

27 Ezt az ajánlást semmiképp sem szabad az akrosztichonnal azonosítani („Ferdinándus királynak hív voltába”), kizárt ugyanis, hogy a magyarul nem tudó Ferdinánd szóhatárokat sem jelző versföket olvasson össze.

28 Petrus RANZANUS, *Epitome rerum Ungaricarum velut per Indices descripta autore Petro Ranzano apud Mathiam regem olim triennium Legato, nunc primum edita, una cum appendice quadam, opera Ioannis Sambuci Tirnaviensis Pannonii* (Wien: Raphael Hofhalter, 1558), ajv. Kiemelés tőlem – Sz. M. D.

29 MÉSZÖLY, *Tinódi Sebestyén*, 47.

30 BÓTA, Kísérőtanulmány, 12. „első könyve összefüggő sorrendben írja le az 1540–1552. évek hadi eseményeit”. RMKT 3, XXII.

31 VADAI, „Kolozsvárott kötetet...”, 83. Bóta állapította meg azt is, hogy „Enyingi Terek János vitézsége nyilván azért került még az első könyv végére, mert Tinódi keresztkomájának hőstetteit méltó helyre Lossonczy, Szondi és Dobó mellé akarta állítani”. BÓTA, Kísérőtanulmány, 12.

Lajoshoz hasonlóan³² egy versnek tartjuk. Bóta³³ és Vadai³⁴ viszont úgy vették át elődeiknek az első könyv rendjére vonatkozó megállapítását, hogy már külön énekek tekintették őket, s emiatt tévedtek. Ha ugyanis ezek külön énekek, akkor „szoros kronológia” esetén a *Temesvár-história nem előzhetné meg a Budai Ali basa históriáját*, Temesvár ostroma tudniillik 1552. június 24-e és július 26-a, „herélt Ali basa” hadjárata pedig ugyanezen év május vége és július 21-e közé esett.

A Cronica első része	A címesemény időpontja
<i>Erdéli história</i>	1540. július dereka („János királ testamentoma”) – 1552. január 27. („királfi Kassából kibúdosásáról”)
<i>Szegedi veszedelem</i>	Tinódi szerint 1552. március 6-án volt, valójában 1-jén
<i>Az vég Temesvárbán Losonczi Istvánnak haláláról</i>	A törökök 1552. június 24-én vették ostrom alá Temesvárt, maga Losonczi Tinódi szerint 1552. július 26-án halt meg, valójában 27-én
<i>Budai Ali basa históriája</i>	1552 májusának utolsó napjai (Ali június 1-jén már elfoglalta Veszprémet!) – 1552. július 21.
<i>Ördög Mátyás vesződelme</i> (palásti vereség)	1552. augusztus 10. Az ének emellett szól még a törökök korábbi (!) erdélyi betöréséről (1552. május–július) és Szolnok elestéről (1552. szeptember 4.) is.
<i>Eger vár viadaljáról való ének</i>	1552. szeptember 9. – 1552. október 18.
<i>Egri históriának summája</i>	Nincs relevanciája
<i>Enyingi Terek János vitéssége. 1553.</i>	Nincs relevanciája

Az *Ördög Mátyás vesződelmében* maga Tinódi is felhívja a figyelmet arra, hogy mikor Ali basa

[...] Váccá el-bészálta,
Még az Temesvárat akkort víják vala,³⁵

Bár fel lehetne hozni ellenérvként, hogy *Az vég Temesvárbán Losonczi Istvánnak haláláról* az 1551. évi előzményeket is részletezi, csak hogy akkor a többi históriánál sem hagyhatnánk figyelmen kívül a kisebb-nagyobb átfedéseket, valamint az énekeken be-

32 RMKT 3, 90–104, 430–435; ACSÁDY, „Tinód Sebestyén”, 181–182; DÉZSI, *Tinódi Sebestyén*, 118–121.

33 „A *Budai Ali basa históriájának* anyagát is így szedhette össze már korábban, vagy ami valószínűbb, ezekről a csatározásokról talán külön énekei is lehettek, amelyekből most csak összeszerkesztette históriáját. Az *Ördög Mátyás vesződelme* kétségtelenül ilyen különálló résznek látszik”. BÓTA, *Kísérőtanulmány*, 16.

34 „Az *Ali basa históriája*, illetve az *Ördög Mátyás vesződelme* a kötet anyagában szereplő két legkésőbbi dátummal szereplő vers.” VADAI, „Kolozsvárott kötetet...”, 82.

35 TINÓDI, *Krónika*, 211, 50–51. sor.

lül felbomló időrendet (például a *Szegedi veszedelemben* vagy az *Ördög Mátyás vesződelmében*). Az alábbi táblázat arra is felhívja a figyelmet, hogy *Tinódi – a szakirodalom egyöntetű állásfoglalásával ellentétben – nem 1552-ig, hanem 1553-ig írta meg kora eseményeit* (említi például Dobó István erdélyi vajdává vagy Oláh Miklós érsekké való kinevezését stb.), s ez az általános tévedés azt is jelzi, hogy a „belső idő” kifejezésen eddig korántsem azt értették, amit jelent, hanem a címesemény idejét.

A Cronica első része	A históriás énekben (a téma megjelölése után) elsőként említett esemény időpontja	A históriás énekben utolsóként említett esemény időpontja³⁶
<i>Erdélyi história</i>	1540. július 7. („Az királné aszszony [Izabella] egy szép fiat szült vala”)	1552. március 12. („Ők [Izabella a fiával] el-bémenének az Lengyelországba, / Hercegségbe onnat, neves Opúliába”)
<i>Szegedi veszedelem</i>	1541. augusztus 29. („Buda vára hogy lón Szulimán császáre”)	1552. március 6. [1!] után („Nem tudgyák, az várast [Szegetet] hogy terekek bírják”)
<i>Az vég Temesvárbán Losonczy Istvánnak haláláról</i>	1551. április 27. k. (Parancsolattya felséges királnak, / Az ő képének, János Baptistának, / [...] / Az végházakat foglalná magának.)	1552. július 26. [27!] és augusztus 15. között („Ez Magyarország, sok nemes nemzetség, / [Losonczy István] Halálát száná-báná szegén kösség”)
<i>Budai Ali basa históriája</i>	1551. november 28. után („Ez parancsolása vala az császárnak: / Míg alatta lenne Amhát Temesvárnak, / Addég Ali basa Felföld tartománnak / Ő rontója lenne ottvaló végházaknak.”)	1552. július 21. („Hadával [Ali] Budába esmég el-béméne”)
<i>Ördög Mátyás vesződelme</i>	1552. július 19. után („Elíra [Ferdinánd király], izene fő-fő hadnagyinak: / Olasz Sforcianak és Ördög Mátyásnak, / Győri és lévai szép magyar hadának”)	1552. október 18. („Sőt ő [ti. a törökök] szerencsájok ott [Eger-nél] visszafordult vala”)
<i>Eger vár viadaljáról való ének</i>	1548. július 20. („Írnak vala másfélezörnegyvennyolcba, / Szent Jakab hónap huszadik napjába, / Egör vára lón jó királ számába”)	1553 májusa után („Oláh Miklós érsököt”)
<i>Egri históriának summája</i>	Nincs relevanciája	
<i>Enyingi Terek János vitéssége. 1553.</i>	Nincs relevanciája	

36 Ha Tinódi olyan időpontot tüntet fel, amely nem felel meg a valóságnak, a helyes dátum szögletes zárójelbe került.

Az időrend tehát továbbra is attól függ, hogy a *Budai Ali basa históriája* és az *Ördög Mátyás vesződelme* hány vers. Ha azt állítanánk, hogy kettő, azzal lehetne érvelni, hogy az *Erdéli história*, az *Eger vár viadaljáról való ének* vagy a *Szitnya, Léva, Csábrág...* részeivel el-lentétben ezeknek külön címük van, de ebben az esetben ignorálnunk kellene, hogy kö-zös az akrosztichonjuk és a dallamuk, ami viszont inkább az egységüket sejteti. A kér-dést eldönteni természetesen nem tudom, és valószínűleg nem is lehet, Tinódi azonban – akár megbontotta az időrendet, akár több eseménysort vont össze – úgy konstruálta meg a szerkezetet, hogy a cselekmény minél kevésbé legyen töredezett, s így olvasóinak se kelljen a (had)színterek és a szereplők között száguldoznia (amit mindkét táblázat alá-támaszt). *Az első rész kompozíciója tehát mindenképp finomabb érzékű annál, mint hogy az időrend legyen az egyetlen alkotóeleme, s mindez mélyebb történetírói logikára vall.*

Ebből a szempontból további két dolgot is kiemelnék. Az egyik *Az vég Temesvárbán Losonczi Istvánnak haláláról* című históriának az a részlete, amikor Szulejmán ismerte-ti haditervét. Érdeemes felfigyelni arra, hogy ez egy mise en abyme, amely, lekicsinyít-ve az első részt, híven tükrözi, hogy inntentől kezdve az egész könyv a szultán tervének fogatosításáról szól majd, egészen odáig, míg bele nem rondítanak abba a magyarok:

Magyarországra siess nagy hadamval,
Vég Temesvárat szálljad hatalmamval,
Nékem megvegyed sok szép álgúimval,
Semmit ne gondolj népembéli kárval. (→ *Az vég Temesvárbán...*)

Onnat másfelől Havaselbe, Moldvába,
Készön légyenek vitézim dolgokba,
Az királ hada az Erdélyországba,
Hogyha lennének reád indulatba,

Derék táborral össenek Erdélbe,
Semmi félelmed nem léssen igyedbe. (→ *Ördög Mátyás vesződelme*)
Kéncses Budáról harmad készületbe,
Váratat szeggyen Ali basa Felföldbe.³⁷ (→ *Budai Ali basa históriája*)

De legalább ennyire fontosak Tinódi utalásai is, ezeket már Horváth János is regisztrálta:

Cronicája I. részében [...] legalább egy-egy utalással igyekszik egyes énekeket egymás-hoz kapcsolni: ez amazzal egy időben történt, emennek végeztével a következőkre ké-szülődtek stb. Néhol más énekére utasít, melyben arról a tárgyról bővebben szólt; *Egervár viadala* elején felsorolja az azelőtt történt (s énekeiben már ismerttetett) jeles „csudákat”, „veszedelmeket”; e nagy éneke tartalmát egy másikban summásan kivonatolja.³⁸

37 TINÓDI, *Krónika*, 180–181.

38 HORVÁTH János, „A reformáció jegyében: A Mohács utáni félszázad magyar irodalomtörténete”, in HORVÁTH János, *Irodalomtörténeti munkái II*, szerk. KOROMPAY H. János és KOROMPAY Klára, 5 köt., 2:7–507, Osiris klasszikusok (Budapest: Osiris Kiadó, 2006), 2:199.

Én csupán arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy az első könyv önhivatkozásai, az olyan hivatkozások tehát, amelyekkel Tinódi egy másik énekéhez utasítja közönségét, mindig ugyanezen könyv énekeire vonatkoznak, e szabály alól csak a két Török Bálint-ról szóló história a kivétel, melyeket a hivatkozások illetéknéppen szintén az első részhez láncolnak.

A Cronica első része	Utalások
<i>Erdéli história – 1.</i>	<i>Buda veszéséről és Terek Bálint fogságáról / Príni Péternek, Majlát Istvánnak és Terek Bálintnak fogságokról</i>
<i>Erdéli história – 2.</i>	<i>Enyingi Terek János vitéssége. 1553.</i>
<i>Erdéli história – 3.</i>	
<i>Erdéli história – 4.</i>	<i>Erdéli história – 5. / Az vég Temesvárbán Losonczi Istvánnak haláláról</i>
<i>Erdéli história – 5.</i>	
<i>Szegedi veszedelem</i>	
<i>Az vég Temesvárbán Losonczi Istvánnak haláláról</i>	<i>Erdéli história – 3.</i>
<i>Budai Ali basa históriája</i>	
<i>Ördög Mátyás vesződelme</i>	
<i>Eger vár viadaljáról való ének – 1.</i>	
<i>Eger vár viadaljáról való ének – 2.</i>	
<i>Eger vár viadaljáról való ének – 3.</i>	
<i>Eger vár viadaljáról való ének – 4.</i>	
<i>Egri históriának summája</i>	<i>Eger vár viadaljáról való ének (2×)</i>
<i>Enyingi Terek János vitéssége. 1553.</i>	<i>Erdéli história – 4.</i>

Töröljük hát e kettőt egy gondolatkísérlet erejéig a második könyvből!

- [IX.] Károl császár hada Saxóniába, ott kúrfirstnak megfogása. 1546.
- [X.] Szitnya, Léva, Csábrág és Murán várának megvevése
- [XI.] Dávid királ mint az nagy Góliáttal megviútt
- [XII.] Judit asszon históriája
- [XIII.] Hadnagyoknak tanúság, mikor terekkel szömbe akarnak öklelni
- [XIV.] Szulimán császár Kazul basával viadaljáról
- [XV.] Sokféle részögösről
- [XVI.] ~~Buda veszéséről és Terek Bálint fogságáról~~
- [XVII.] ~~Príni Péternek, Majlát Istvánnak és Terek Bálintnak fogságokról~~

- [XVIII.] Verbőczy Imrehnek Kászon hadával kozári mezőn viadalja
 [XIX.] Az szalkai mezőn való viadalról
 [XX.] Varkucs Tamás idejébe lött csaták Egörből
 [XXI.] Kapitán György bajviadalja
 [XXII.] Az udvarbírákról és kulcsárokról

Ez nem remélt eredménnyel jár. *A megmaradt énekeknek ugyanis így már szembeötlővé válik egy közös jellegzetessége: a főalak szempontjából mindegyiknek szerencsés a kimenetel* (8 győzelem, majd 1 döntetlen). Ennek, azon túl, hogy *végre megvilágítja, miért épp így osztotta két részre Tinódi a krónikáját, szerintem hatalmas jelentősége van az első könyv szempontjából.* Nyilvánvalóvá teszi ugyanis (ha a törölt históriákat visszaillesztjük is), hogy *gyűjteménye első felét Tinódi a pusztítás és halál szakadatlan megújításával igyekezett minél drámaibbá tenni annak érdekében, hogy aztán első könyve legvégén az egri diadalban annál katartikusabb élményben oldódhassék fel elcsüggedt közönsége.* „Hogy van ezer vész és válság, az igaz, de az útunk / Csak Latium fele tart” – írta Vergilius (*Aeneis* I, 204–205)³⁹ épp azután a két sor után, amelyekre Ferdinándhoz szóló ajánlásában célzott Tinódi, s mindebből jól látszódik, hogy az első rész kompozíciója kifejezetten a reménytelennek tűnő helyzetekben akar a török ellen buzdítani.

Ehhez képest egészen más a kötet második része, amelynek szerkezetét Vadai fejtette fel. Előtte úgy vélték, hogy e könyvben „[a]z énekanyag teljesen önkényesen van összehányva”,⁴⁰ Vadai azonban az anomáliák ellenére is fel tudott figyelni arra, hogy a *Cronica* második része is kronologikus elrendezésű,⁴¹ amit fenntartásokkal ugyan, de már csak zsenialitása miatt is elfogadok.

A <i>Cronica</i> második része	A címesemény időpontja
[I.] Károl császár hada Saxóniába, ott kúrfirstnak megfogása. 1546.	1546(–1547)
[II.] Szitnya, Léva, Csábrág és Murán várának megvevése	1548–1549
[III.] Dávid királ mint az nagy Góliáttal megvíutt	A világ teremtése után 4085

39 VERGILIUS, *Összes művei*, ford. LAKATOS István, Helikon klasszikusok (Budapest: Magyar Helikon, 1967), 110.

40 BÓTA, *Kísérőtanulmány*, 18.

41 VADAI, „Kolozsvarott kötetet...”, 85.

42 Hartmann SCHEDEL, *Liber Chronicarum* (Nürnberg: Anton Koberger, 1493), XLVI b.

A <i>Cronica</i> második része	A címesemény időpontja
[IV.] <i>Judit asszon históriája</i>	Olyan, a korban még valósnak vélt eseményeket tárgyal, amelyeknek az időpontját nem tudták közelebről meghatározni, azonban Dávid király történeténél jóval későbbre tették ⁴³
[V.] <i>Hadnagyoknak tanúság, mikor terekkel szömbé akarnak öklelni</i>	X
[VI.] <i>Szulimán császár Kazul basával viadaljáról</i>	1534–1535
[VII.] <i>Sokféle részögösről</i>	X
[VIII.] <i>Buda veszéséről és Terek Bálint fogságáról</i>	1541
[IX.] <i>Prini Péternek, Majlát Istvánnak és Terek Bálintnak fogságokról</i>	1532(!) –1541
[X.] <i>Verbőczi Imrehnek Kászon hadával kozári mezőn viadalja</i>	1542
[XI.] <i>Az szalkai mezőn való viadalról</i>	1544
[XII.] <i>Varkucs Tamás idejébe lött csaták Egörből</i>	1548
[XIII.] <i>Kapitán György bajviadalja</i>	1550
[XIV.] <i>Az udvarbírákról és kulcsárokról</i>	X

Ez korábban azért nem tűnhetett fel senkinek, mert – főként Varjas Béla nyomán – a bibliai tárgyú históriákat és a történeti énekeket még „műfaji” szempontból sem látták egymeműnek. Vadai viszont felhívta a figyelmet arra, hogy:

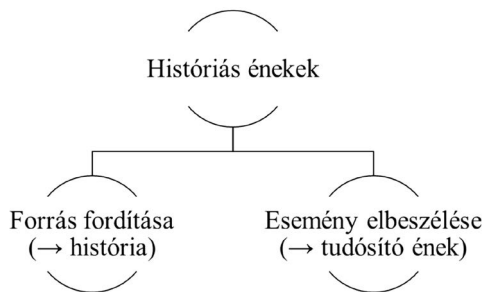
A világkrónika [műfaja] nem tesz különbséget bibliai és világi esemény között: egyetlen kötetben találhatjuk meg például Judit asszony történetét, Zsigmond király életrajzát és az Eurialus és Lucretia meséjét. Mintha semmi lényeges különbség nem lenne közöttük.⁴⁴

E meglátása alapján a históriás ének műfaji felosztását is átgondolta, s Vadai ettől fogva már nem tematikus alapon osztotta csoportokra a históriás énekeket, mint elődei, hanem aszerint tett különbséget közöttük, hogy forrás fordításai (?) vagy események elbeszélései-e.⁴⁵

43 Uo., LXIX a.

44 VADAI, „Kolozsvárott kötetet...”, 83.

45 VADAI István, „A tudósító ének műfaja”, in *A magyar irodalom története 1: A kezdetektől 1800-ig*, szerk. JANKOVITS László és ORLOVSZKY Géza, 274–285 (Budapest: Gondolat Kiadó, 2007), 274–276. A „fordítás” pongyola kifejezés, egy bibliai história például magyar forráson is alapulhat.

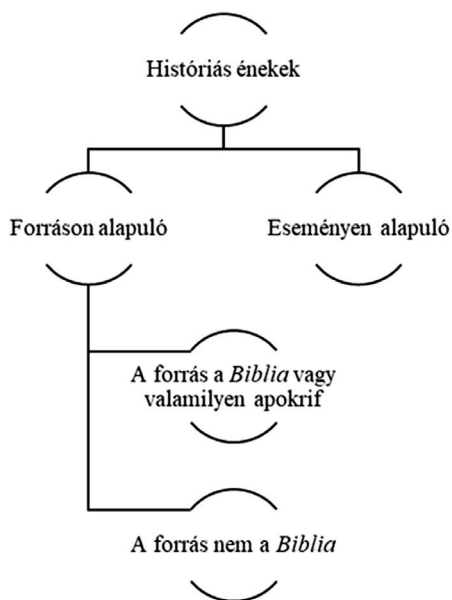
Bár ezzel csakugyan „[o]lyan szempontok alapján osztályoz, melyek eddig nem voltak relevánsnak tekintettek e műfaj kapcsán”,⁴⁶ az sem hallgatható el, hogy minderre Szakály Ferenc is inspirálhatta őt, aki – Tinódi énekeit is említve – szintén megkülönböztette egymástól „a latin krónikák nyomán keletkezett” és az „eredeti” műveket.⁴⁷ Ez azonban ugyanúgy nem von le semmit Vadai rendszerének értékéből, mint ahogy az sem, hogy érvelésében csúsztatás van. Abból ugyanis, hogy a korban szent és profán történeteket állítottak időrendbe, még nem következik, hogy ezek között semmiféle különbséget nem láttak. Persze nem zárom ki, hogy a korszellel alól néhányan akár ki is vonhatták magukat, ám az akkor is tagadhatatlan, hogy *ekkoriban még a legegységűbbeknek is evidencia volt a bibliai és a nem bibliai történetek között disztinválni*. Nem maguk az énekek vagy valamilyen száraz poétika, hanem az egyik leghétköznapibb és legközönségesebb műfaj alapján – a korabeli prédikációkban ugyanis (főként a példák alatt) furtonfurt hallani lehetett a „külső história” kifejezést. *Mivel úgy vélem, hogy ezt a históriás énekek esetében sem lenne szabad figyelmen kívül hagynunk, kiegészíteném és pontosítanám Vadai rendszerét, amely egyébként azt sem veszi figyelembe, hogy egyes szerzőknél „tabu” alá esett a Szentírás hiteles részeinek megéneklése,*⁴⁸ így nekünk is különbséget kell látnunk aközött, hogy egy „bibliai” história csakugyan a Szentírás valamelyik hiteles részén vagy pedig apokrifén alapul. Használok az elvilágiasodás fogalmát is,⁴⁹ amely azt jelenti, hogy a históriás ének (és úgy általában a magyar irodalom) 16. századi történetében egyre inkább a „külső”, azaz világi históriák lesznek a gyakoribbak.

46 PAP, *Históriák és énekek*, 50.

47 SZAKÁLY Ferenc, „Igaz történelem – versben és énekben elbeszélve: Tinódi Sebestyén élete és életműve”, in TINÓDI, *Krónika*, 5–85, 29.

48 Az állítás a figyelem felkeltése érdekében szándékosan túlzó, nem tagadható azonban, hogy az RPHA adataiból egyértelműen látszik az a tendencia, amely nyomán differenciálnunk kell a bibliai históriák között is.

49 VARJAS Béla, *A magyar reneszánsz irodalom társadalmi gyökerei* (Budapest: Akadémiai Kiadó, 1982), 136–141. PAP, *Históriák és énekek*, 34–35.

De visszatérve a *Cronica* második részének kompozíciójára, Vadai megállapította azt is, hogy e könyvben vannak olyan versek is, amelyek nem históriák, és még csak belső idejük sincs, így időrendbe sem állíthatjuk őket.⁵⁰ Szerinte ezeknek (*Hadnagyonak tanúság* és *Sokféle részögösről*) az a szerepe, hogy „a konkrét időhöz köthető darabokból” álló tematikus blokkokat, azaz a bibliai, a török és a magyar tárgyú históriákat elválasszák egymástól.⁵¹

A <i>Cronica</i> második része	Szerkezeti elemek Vadai szerint
[I.] <i>Károl császár hada Saxóniába, ott kúrfirstnak megfogása. 1546.</i>	Ferdinánd-pártiságot bizonyító versek
[II.] <i>Szitnya, Léva, Csábrág és Murán várának megvevése</i>	
[III.] <i>Dávid királ mint az nagy Góliáttal megvíutt</i>	Bibliai tárgyú históriák
[IV.] <i>Judit asszon históriája</i>	
[V.] <i>Hadnagyonak tanúság, mikor terekkel szömbbe akarnak öklelni</i>	Elválasztó darab
[VI.] <i>Szulimán császár Kazul basával viadaljáról</i>	Török tárgyú história

⁵⁰ VADAI, „Kolozsvárott kötetet...”, 84.

⁵¹ Uo.

[VII.] <i>Sokféle részögről</i>	Elválasztó darab
[VIII.] <i>Buda veszéséről és Terek Bálint fogságáról</i>	Magyar tárgyú históriás énekek
[IX.] <i>Príni Péternek, Majlát Istvánnak és Terek Bálintnak fogságokról</i>	
[X.] <i>Verbőczy Imrehnek Kászon hadával kozári mezőn viadalja</i>	
[XI.] <i>Az szalkai mezőn való viadalról</i>	
[XII.] <i>Varkucs Tamás idejébe lött csaták Egörből</i>	
[XIII.] <i>Kapitán György bajviadalja</i>	
[XIV.] <i>Az udvarbírákról és kulcsárokról</i>	Lezáró funkciójú költemény

„Bibliai tárgyú história” – ezt maga Vadai írja, s mivel nem veszi észre, hogy szökési sebessége ezúttal nem elég nagy, és hogy Varjas gravitációs hatása alatt tartja, esélye sincs lelőni a poént. A *Hadnagyoknak tanúság* és a *Sokféle részögről* ugyanis nem tematikus tömböket különít el egymástól, hanem országokat: Izraelt, a Török Birodalmat és Magyarországot. Mert mit is állít a *Cronica* címe? „Más részébe *külömb-külömb* időkbe és *országokba* lött dolgok, istóriák vannak.”⁵²

A <i>Cronica</i> második része	Szerkezeti elemek
[I.] <i>Károl császár hada Saxóniába, ott kúrfirstnak megfogása. 1546.</i>	Ferdinánd-pártiságot bizonyító versek
[II.] <i>Szitnya, Léva, Csábrág és Murán várának megvevése</i>	
[III.] <i>Dávid királ mint az nagy Góliáttal megvíutt</i>	Izrael
[IV.] <i>Judit asszon históriája</i>	
[V.] <i>Hadnagyoknak tanúság, mikor terekkel szömbé akarnak öklelni</i>	„Elválasztó darab”
[VI.] <i>Szulimán császár Kazul basával viadaljáról</i>	Török Birodalom
[VII.] <i>Sokféle részögről</i>	„Elválasztó darab”

52 Kiemelés tőlem – Sz. M. D.

[VIII.] <i>Buda veszéséről és Terek Bálint fogságáról</i>	Magyarország
[IX.] <i>Príni Péternek, Majlát Istvánnak és Terek Bálintnak fogságokról</i>	
[X.] <i>Verbőczi Imrehnek Kászon hadával kozári mezőn viadalja</i>	
[XI.] <i>Az szalkai mezőn való viadalról</i>	
[XII.] <i>Varkucs Tamás idejébe lött csaták Egörből</i>	
[XIII.] <i>Kapitán György bajviadalja</i>	
[XIV.] <i>Az udvarbírákról és kulcsárokról</i>	

Mindez számomra azért bír különös jelentőséggel, mert csak még inkább megerősíti azt az állításomat, miszerint *Tinódi a kompozíció kialakításakor nemcsak a kronológiát vette figyelembe, hanem valószínűleg a cselekmény viszonylagos egységessége érdekében a teret is.*

Ezenkívül arra is törekedett, hogy a *Cronica* két könyve egymásban is meglátható tükröképét: míg az elsőben a magyarok hosszú kálváriájukat végigjárva végül mámoros diadalt aratnak, addig ennek éppen az ellenkezője igaz a második részre. Ez ugyanis – az első könyvvel ellentétben – végig nagy diadalmakról szól, fináléja azonban – az *Eger vár viadaljáról* való ének ellenpárjaként – „csúfos kudarc”: Tinódi ugyanis a magyarok annyi győzelme után elbukik az álnok és smucig udvarbírákkal és kulcsárokkal szemben. Szokás megállapítani, hogy „[a] kolozsvári címlapkeret pontosan megegyezik Cranach metszetével”,⁵³ azt viszont mindig ignorálják, hogy Cranachnál még nem volt mindkét puttó ennyire apatikus. Egyikőjüknek fülig ért a szája, s épp annak, amelynek a *Cronica* címlapjának jobb oldali, a második könyvet jelképező oszlopára kellett volna kerülnie. Ha ez így történik, most vele együtt mosolyoghatnánk a második rész egyetlen olyan magyarján, aki még csak egy nyamvadt döntetlent sem volt képes kicsikarni, és végül vereséget szenvedett a könyvben:

„Sebők deákon”.

⁵³ SOLTÉSNÉ, *A magyarországi könyvdíszítés...*, 57.